

Stad der dieven

Van dezelfde auteur

Het 25e uur (Signature, 2003)

De duivel komt naar Orekhovo (Signatuur, 2010)

David Benioff (1970, New York) heeft altijd het schrijven van scripts en scenario's gecombineerd met het schrijven van romans en korte verhalen. Van zijn hand is de geweldige verhalenbundel *When The Nines Roll Over*. *The 25th Hour*, zijn eerste roman, werkte hij om tot filmscript op verzoek van Spike Lee; samen met Hugh Jackman bedacht hij de gemuteerde superheld Wolverine; hij schreef het filmscript voor *De vliegeraar* van Hosseini en voor Brad Pitt's *Troy*, en werkte jarenlang aan de wereldwijd immens populaire serie *Game of Thrones*. De roman *Stad der dieven* werd destijds juichend ontvangen en staat twaalf jaar na de eerste publicatiedatum nog steeds volkomen overeind.

David Benioff

Stad der dieven

Vertaald door Sandra van de Ven

MERIDIAAN
UITGEVERS

2020

Eerste druk, mei 2009
Tweede druk, september 2011
Derde druk, januari 2020

© David Benioff, 2008
Suction Productions, Inc.
© 2009 Sandra van de Ven
Oorspronkelijke titel *City of Thieves*
Oorspronkelijke uitgave Viking, onderdeel van Penguin Group USA
Omslagontwerp Nanja Toebak naar het oorspronkelijke ontwerp van Shout
Foto van de auteur © Getty Images
Typografie: Pre Press Media Groep, Zeist
Druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 9316 902 9
NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

Voor Amanda & Frankie

en als de Stad valt, maar één man ontsnapt
zal hij de Stad in zich dragen op de wegen van ballingschap
zal hij de Stad zijn

– Zbigniew Herbert

Eindelijk dacht Schenk het te begrijpen, en hij begon nog
luider te lachen. Toen vroeg hij opeens heel serieus: ‘Denk je
dat de Russen homoseksueel zijn?’

‘Daar kom je aan het eind van de oorlog wel achter,’
antwoordde ik.

– Curzio Malaparte

Mijn grootvader, de messenvechter, doodde nog voor zijn achttiende verjaardag twee Duitsers. Ik kan me niet herinneren dat iemand me dat ooit heeft verteld; het was iets wat ik gewoon altijd had geweten, net zoals ik wist dat de Yankees het krijtstreeptenuue droegen voor thuiswedstrijden en grijs voor uitwedstrijden. Maar met die kennis was ik niet geboren. Wie had het me verteld? Niet mijn vader, die nooit een geheim deelde, en ook niet mijn moeder, die ervoor terugdeinsde om ook maar iets onplezierigs te zeggen over alles wat met bloed, kanker of vermindering te maken had. Niet mijn grootmoeder, die elke volksvertelling van het oude vaderland kende – de meeste nogal akelig, over kinderen die werden verslonden door wolven of onthoofd door heksen – maar nooit in mijn bijzijn over de oorlog sprak. En zeker niet mijn grootvader zelf, de glimlachende bewaker van mijn vroegste herinneringen, de stille, slanke man met de zwarte ogen, die mijn hand vasthield als we de straat overstaken, die op een bankje in het park zijn Russische krant las terwijl ik achter de duiven aan joeg en mieren pestte met een takje.

Ik groeide twee straten bij mijn grootouders vandaan op, dus ik zag hen bijna elke dag. Ze hadden een eigen bedrijfje, een verzekeringsagentschap dat gevestigd was in hun flatje in Bay Ridge en dat zich voornamelijk richtte op Russische immigranten. Mijn grootmoeder was altijd aan de telefoon, aan het verkopen. Niemand kon haar weerstaan. Ze liet haar charmes op potentiële klanten los of joeg hun de stuipen op het lijf, maar in beide gevallen wist ze polissen te verkopen. Mijn grootvader bemande het bureau, waar hij alle admini-

stratie afhandelde. Toen ik nog klein was zat ik vaak op zijn schoot te kijken naar het gladde, ronde stompje van zijn linkerwijsvinger, waarvan de bovenste twee kootjes zo netjes waren afgesneden dat het leek of hij zo geboren was. Als het zomer was en de Yankees een wedstrijd hadden, stond de radio (en na zijn zeventigste verjaardag de kleuren-tv die mijn vader voor hem had gekocht) aan. Hij raakte nooit zijn accent kwijt, ging nooit naar het stembureau en luisterde nooit naar Amerikaanse muziek, maar hij werd wel een toegewijd Yankees-fan.

Eind jaren negentig deed een grote verzekeringsmaatschappij een bod op het bedrijf van mijn grootouders. Iedereen zei dat het een redelijk bod was, dus vroeg mijn grootmoeder het dubbele. Er zal ongetwijfeld stevig onderhandeld zijn, maar ik had de maatschappij van tevoren kunnen vertellen dat het tijdverspilling was om met mijn grootmoeder te onderhandelen. Uiteindelijk gaven ze haar haar zin, waarop mijn grootouders geheel volgens traditie hun appartement verkochten en naar Florida verhuisden.

Ze kochten een klein huisje aan de Golfkust, een meesterwerkje met een plat dak dat in 1949 was ontworpen door een architect die ongetwijfeld wereldberoemd zou zijn geworden als hij niet datzelfde jaar nog was verdronken. Het strakke, majestueuze gebouw van staal en gegoten beton, gebouwd op een eenzaam klif boven de Golf, was niet het soort huis dat je bij een gepensioneerd echtpaar voorstelde, maar ze verhuisden niet naar het zuiden om te verpieteren in de zon en vervolgens te sterven. Meestal zit mijn grootvader achter de computer online te schaken met zijn oude vrienden. Mijn grootmoeder, die er een paar weken na de verhuizing al schoon genoeg van had om niets omhanden te hebben, creëerde een baan voor zichzelf aan de universiteit van Sarasota; daar doceert ze Russische literatuur aan gebruikte studenten die, afgaand op die ene keer dat ik een les van haar heb bijgewoond, keer op keer schrikken van haar grove taalgebruik,

haar bijtende sarcasme en haar fotografische geheugen voor gedichten van Poesjkin.

Elke avond eten mijn grootouders op de veranda van hun huis, vanwaar ze uitkijken over het donkere water tussen Florida en Mexico. Ze slapen met de ramen open, terwijl de motten met hun vleugeltjes tegen de horren slaan. In tegenstelling tot de overige pensionado's die ik in Florida heb ontmoet zijn ze niet bang voor criminaliteit. De voordeur is meestal niet op slot en ze hebben geen alarmsysteem. In de auto dragen ze geen gordel en in de zon doen ze geen zonnebrandcrème op. Ze hebben besloten dat niets hen kan doden behalve God zelf, en zelfs in hem geloven ze niet.

Ik woon in Los Angeles en schrijf scenario's over gemuteerde superhelden. Twee jaar geleden kreeg ik de opdracht om een autobiografisch essay te schrijven voor een vakblad voor scenarioschrijvers, en toen ik zo'n beetje halverwege was, besepte ik dat ik een ongelooflijk saai leven leidde. Niet dat je mij hoort klagen. Ook al vormt de samenvatting van mijn bestaan slaapverwekkend leesvoer – school, universiteit, verschillende baantjes, een masterprogramma, verschillende baantjes, nog een masterprogramma, gemuteerde superhelden – ik heb aan dat bestaan veel plezier beleefd. Maar toen ik worstelde met dat essay besloot ik dat ik niet over mijn eigen leven wilde schrijven, zelfs geen schamele vijfhonderd woorden. Ik wilde schrijven over Leningrad.

Mijn grootouders haalden me op van het vliegveld van Sarasota. Ik bukte om hun een kus te geven en zij keken glimlachend naar me op, zoals altijd lichtelijk verbijsterd in de aanwezigheid van hun reus van een Amerikaanse kleinzoon (met mijn 1,88 meter ben ik echt een reus vergeleken bij hen). Op weg naar huis kochten we op de plaatselijke vismarkt *pompano*, die mijn grootvader grilde met niets dan wat boter, zout en verse citroen. Zoals alles wat hij kookte leek het ongelooflijk makkelijk te bereiden, kostte het hem een minuut of tien en smaakte het beter dan alles wat ik dat jaar in LA

had gegeten. Mijn grootmoeder kookt nooit. Ze staat er binnen onze familie om bekend dat ze weigert iets klaar te maken wat ingewikkelder is dan een bord cornflakes.

Na het eten stak mijn grootmoeder een sigaret op en schonk mijn grootvader drie glazen zelfgemaakte zwartebesenwodka in. We luisterden naar een koor van cicaden en krekels, staarden naar de zwarte Golf en haalden nu en dan uit naar een mug.

‘Ik heb een bandrecorder meegebracht. Ik dacht dat we misschien eens over de oorlog konden praten.’

Ik meende dat ik mijn grootmoeder haar ogen ten hemel zag slaan terwijl ze de as van haar sigaret in het gras aftikte.

‘Wat nou?’

‘Veertig jaar ben je al. Waarom wil je dat nu opeens weten?’

‘Ik ben vierendertig.’ Ik keek mijn grootvader aan, die naar me glimlachte. ‘Wat is er? Waren jullie soms nazi’s? Willen jullie je naziverleden verhullen?’

‘Nee,’ zei hij, nog steeds glimlachend. ‘We waren geen nazi’s.’

‘Dacht je echt dat ik al veertig was?’

‘Vierendertig, veertig ...’ Mijn grootmoeder maakte haar karakteristieke pssj-geluidje, dat altijd vergezeld werd door een minachtend handgebaar, alsof ze de domheid wilde wegslaan. ‘Wat maakt het uit? Ga trouwen. Zoek een vrouw.’

‘Nu klinkt u als iedere andere grootmoeder in Florida.’

‘Ha,’ zei ze, een beetje gekwetst.

‘Ik wil graag weten hoe het was. Wat is daar zo vreselijk aan?’

Ze knikte naar mijn grootvader, terwijl ze met het brandende puntje van haar sigaret naar mij wees. ‘Hij wil graag weten hoe het was.’

‘Lieveling,’ zei mijn grootvader. Meer niet, daar bleef het bij, maar mijn grootmoeder knikte en drukte haar sigaret uit op het glazen tafelblad.

‘Je hebt gelijk,’ zei ze tegen mij. ‘Als jij over de oorlog wilt schrijven, moet je dat doen.’

Ze stond op, drukte een kus boven op mijn hoofd, zoende mijn grootvader op de mond en ging met de afwas naar binnen. Een paar minuten lang bleven we zwijgend zitten luisteren naar de brekende golven. Hij schonk voor ons allebei nog wat wodka in, blij te zien dat ik mijn glas leeg had.

‘Heb je een vriendin?’

‘Hm-hm.’

‘Die actrice?’

‘Ja.’

‘Die mag ik wel.’

‘Dat weet ik.’

‘Ze had Russisch kunnen zijn,’ zei hij. ‘Die ogen ... Als je over Leningrad wilt praten, dan praten we over Leningrad.’

‘Ik wil niet praten. Ik wil dat u praat.’

‘Oké, dan praat ik. Morgen?’

Hij hield woord. De daaropvolgende week zaten we elke dag samen op de betonnen veranda en maakte ik opnamen van zijn verhalen. ’s Ochtends een paar uur, dan even pauze voor het middageten, en ’s middags weer. Mijn grootvader, een man die in gemengd gezelschap (dus als er meer mensen aanwezig waren dan alleen zijn vrouw) liever niet meer dan twee zinnen achter elkaar sprak, praatte de ene na de andere minicassette vol. Het was te veel voor één boek: de werkelijkheid is vaak vreemder dan de verbeelding, maar je hebt er een betere redacteur voor nodig. Voor het eerst in mijn leven hoorde ik mijn grootvader vloeken en openlijk over seks praten. Hij sprak over zijn jeugd, over de oorlog, over de emigratie naar Amerika. Maar hij sprak vooral over die ene week in 1942, de eerste week van het jaar, waarin hij mijn grootmoeder en zijn beste vriend leerde kennen en twee Duitsers doodde.

Toen hij klaar was met vertellen, stelde ik hem vragen over bepaalde details: namen, plaatsen, de weersomstandigheden

op bepaalde dagen. Even liet hij me mijn gang gaan, maar uiteindelijk boog hij naar voren en drukte op de stopknop van de bandrecorder.

‘Het is allemaal heel lang geleden,’ zei hij. ‘Ik weet niet meer wat ik aanhad. Ik weet niet meer of de zon zich liet zien.’

‘Ik wil gewoon graag dat alles klopt.’

‘Dat lukt toch niet.’

‘Dit is uw verhaal. Ik wil het niet verkloten.’

‘David ...’

‘Er zijn een paar dingen die voor mijn gevoel nog steeds niet helemaal kloppen ...’

‘David,’ zei hij, ‘je bent schrijver. Bedenk zelf maar wat.’

1

Jij hebt nooit zoveel honger gehad; jij hebt het nooit zo koud gehad. Wanneer we sliepen, als we al sliepen, droomden we van de feestmalen die we zeven maanden eerder zonder nadenken hadden verorberd. Al dat brood met boter, al die aardappelknoedels, al die worst die we zo onverschillig hadden opgegeten, die we zonder echt te proeven hadden doorgeslikt, en waarvan we de kruimels en vetresten op ons bord hadden laten liggen. In juni 1941, voordat de Duitsers kwamen, dachten we dat we arm waren. Maar achteraf leek juni een paradijs vergeleken met de winter.

's Nachts waaide de wind zo luidruchtig en zo lang dat je ervan schrok als hij ging liggen; een paar onheilspellende tellen lang hielden de scharnieren van de luiken van het uitgebrande café op de hoek op met piepen, alsof er een roofdier naderde en de kleinere diertjes zich angstig doodstil hielden. De luiken zelf waren er in november al af gesloopt om als brandhout te dienen. Nergens in Leningrad was nog afvalhout te vinden. De houten borden, de latten van de bankjes in het park, de vloerplanken van verwoeste gebouwen, alles was weg en in iemands kachel opgebrand. Ook de duiven ontbraken, want die waren gevangen en gestoofd in gesmolten ijs uit de Neva. Niemand had er moeite mee om duiven af te slachten, maar om de honden en katten was wél veel te doen. In oktober ving je soms het gerucht op dat een gezin de hond had geroosterd en voor het avondeten eerlijk in vieren had verdeeld. Dan schudden we lachend en ongelovig ons hoofd en vroegen ons af of hond lekker smaakte als je er maar genoeg zout op deed; zout was er nog genoeg, zelfs toen

al het andere op was, hadden we nog zout. Maar toen januari aanbrak waren de geruchten keiharde feiten geworden. Alleen degenen met de beste connecties konden hun huisdieren nog voeden, dus voedden onze huisdieren ons.

Er waren twee theorieën over de dikken versus de dunnen. Sommigen beweerden dat mensen die vóór de oorlog dik waren een betere kans maakten om te overleven, omdat een week zonder voedsel van een mollige man geen skelet kon maken. Anderen zeiden dat magere mensen er juist aan gewend waren om minder te eten en daardoor beter met verhongering konden omgaan. Ik maakte deel uit van het tweede kamp, puur uit eigenbelang. Ik was een mager scharminkel, vanaf de dag dat ik geboren werd. Grote neus, zwart haar, een huid ontsierd door acne ... Laten we eerlijk zijn, ik was niet bepaald de droom van ieder meisje. Maar de oorlog maakte me aantrekkelijker. Anderen teerden voor onze ogen weg naarmate de voedselbonnen schaarser en schaarser werden, en van degenen die er vóór de invasie hadden uitgezien als krachtpatsers uit een circus was nog maar de helft over. Ik daarentegen had geen spiermassa die ik kon kwijtraken. Net als de spitsmuizen, die op restanten in leven bleven terwijl om ze heen de dinosaurussen bij bosjes neervielen, was ik perfect toegerust op schaarste.

Op oudejaarsavond zat ik op het dak van het Kirov, het appartementencomplex waarin ik al sinds mijn vijfde woonde (hoewel het in eerste instantie geen naam had gehad, tot in 1934 Kirov werd doodgeschoten en de halve stad naar hem werd genoemd), te kijken naar de bolle, grijze zeppelins die onder de wolken zwermden, wachtend op de bommenwerpers. In die tijd van het jaar staat de zon slechts zes uur per dag aan de hemel en schiet hij van de ene horizon naar de andere, alsof hij ergens door wordt opgejaagd. Elke nacht gingen we met z'n vieren voor een dienst van drie uur op het dak zitten, gewapend met emmers vol zand, ijzeren tangen en schoppen, dik ingepakt in alle shirts, truien en jassen die we

konden vinden, en speurden de hemel af. Wij waren de brandweer. De Duitsers hadden besloten dat een bestorming te kostbaar zou zijn, dus hadden ze de stad in plaats daarvan omsingeld, met als doel ons weg te jagen door ons te laten verhongeren, te bombarderen en uit te branden.

Voor de oorlog begon woonden er elfhonderd mensen in het Kirov. Tegen oudejaarsavond waren het er niet veel meer dan vierhonderd. De meeste kleine kinderen waren in september al geëvacueerd, vlak voordat de Duitsers het kordon sloten. Mijn moeder en mijn zusje Taisja waren naar mijn oom in Vjazma gegaan. De avond voor hun vertrek had ik woorden gehad met mijn moeder, de enige keer dat we ooit ruzie hadden. Of beter gezegd, de enige keer dat ik tegen haar in ging. Natuurlijk wilde ze dat ik met hen mee zou gaan, ver bij het invasieleger vandaan, diep in het hart van het land, waar de bommenwerpers ons niet zouden vinden. Maar ik was niet van plan Piter te verlaten. Ik was een man en ik wilde mijn stad verdedigen, ik wilde een twintigste-eeuwse Nevski worden. Ach, zo belachelijk was mijn beslissing ook niet. Ik had een steekhoudend argument: als iedereen die gezond was van lijf en leden wegluchtte, zou Leningrad in handen van de fascisten vallen. En als Leningrad er niet meer was, de stad van de arbeiders die tanks en geweren produceerde voor het Rode Leger, dan had Rusland toch ook geen schijn van kans meer?

Mijn moeder vond dat een dom argument. Ik was nog maar net zeventien. Ik laste geen pantserplaten in de fabriek en ik kon pas over iets minder dan een jaar bij het leger. De verdediging van Leningrad was mijn zaak niet. Ik zou alleen maar de zoveelste mond zijn die gevoed moest worden. Aan die beledigingen besteedde ik geen aandacht.

‘Ik ben brandweerman,’ zei ik, want dat was echt zo. Het stadsbestuur had opdracht gegeven voor het vormen van tienduizend brandweerposten, en ik was de trotse commandant van de Kirov-brigade van de vijfde verdieping.